

TAHDON TAHTOA JA TUNTEA

– näyttely vanhemmuudesta ja tahtoiästä

Ammattikorkeakoulututkinnon kehittämistehtävä

Hoitotyön koulutus ohjelma, terveydenhoitaja

Hämeenlinna 12.5.2011

Johanna Grönholm

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TAHTOIÄN HAASTEET JA NIISTÄ SELVIÄMINEN	2
2.1	Tahtoikä.....	2
2.2	Tahtoikäisen lapsen vanhemmuus.....	3
2.3	Kotikasvatus	4
2.4	Tahtoiän ristiriitojen ratkaiseminen	5
3	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TARKOITUS JA TAVOITTEET	8
4	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS	9
4.1	Visuaalisuutta ja viestintää näyttelyssä	9
4.2	Näyttelyn sisältö	10
5	POHDINTA.....	15

Liite 1	Pinna kireällä? -vihkonen
Liite 2	Mitä lapsi tarvitsee – taulu
Liite 3	Fraasi kasvatuksesta -taulu
Liite 4	Vinkkejä uhmaan -taulu
Liite 5	Fraasi tunteiden tunnistamisesta -taulu
Liite 6	Tunteiden tunnistaminen -taulu
Liite 7	Kyselylomake

1 JOHDANTO

Noin kahden vuoden tienoilla lapsi saavuttaa tahtoiän. Näihin aikoihin lapsi huomaa, että hän voi itse vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Voimakaat tunteet valtaavat lapsen ja pelästyttävät tätä. Näissä tunnetiloissaan lapsi kaipaa lempeää, mutta päättäväistä vanhempaa tuekseen.

Tahtoikäisen lapsen tarpeet ovat samat kuin jokaisella lapsella. Lapset tarvitsevat rakkautta, johdonmukaisuutta, huomiota, kehuja ja rohkaisuja, jotta heistä kasvaisi vahvoja ja hyvän itsetunnon omaavia nuoria. Vanheman rauhallisella asenteella, mutta toisaalta päättäväsyydellä tai huumorilla voi monia uhmia välttää ja lievittää. (Mackonochie 2006, 15, 8.)

Tahtoikäisen lapsen vanhemmalta vaaditaan itsehillintää, sillä arki tahtoikäisen lapsen kanssa voi olla vaativaa ja voimia verottavaa. Lapsen uhmakkuus väsyttää helposti vanhempia. Vanhempien on syytä pitää itsensä ja parisuhteestaan huolta, jotta he jaksaisivat elää arkea tahtoikäisen lapsen kanssa ja nauttia siitä. Vanhemmille on olemassa monia tuenlähteitä, joiden puoleen vanhemmat voivat kääntyä arjen muututtua liian rasakaaksi. (Cacciatore 2008, 31, 56.)

Toive järjestää näyttely tahtoiästä nousi Kaste -hankkeen ja Hyvinvointineuvolan toimintakonseptista. Näyttelyn toivottiin henkivän ohjaavan kasvatuksen periaatteita ja edistävän vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Näyttelyn tavoitteina olikin edistää vanhempien kasvatustietoisuutta sekä edistää vanhemman ja lapsen välistä myönteistä vuorovaikutusta. Lisäksi näyttelyyn tehtiin jaettavaksi vihkonen, jonka tarkoituksena oli johdattaa vanhemmat tiedon ja avun lähteille.

Tahdon tahtoa ja tuntea -näyttely vanhemmuudesta ja tahtoiästä koottiin monipuolisesta materiaalista, joiden tarkoituksena oli luoda mielikuvia ja saada katsojissa aikaan uusia näkökulmia aiheeseen. Materiaaliin kuului kuvia, kirjoja sekä ydinlausahduksia ja lyhyitä ohjeistuksia tahtoiästä. Näyttelyn pääteemoina olivat vanhemmuus, kotikasvatus, erityisesti ohjaava kasvatus sekä kiukku ja muut tunteet. Näyttely oli esillä Hämeenlinnan Keskusneuvolassa maaliskuussa 2011.

Palaute näyttelyn onnistumisesta koottiin puolistrukturoidulla kyselylomakkeella, johon vastasi Keskusneuvolan palveluesimies ja muutama terveydenhoitaja. Palaute näyttelyn onnistumisesta oli positiivista. Kehittämisehdotuksena oli paremman mainosinfon laatiminen. Näyttelyyn koottua materiaalia voi hyödyntää jatkossa joko sellaisenaan järjestettävänä näyttelynä tai sovellettuna esimerkiksi ryhmäneuvoloissa tai päiväkodin vanhempainilloissa.

2 TAHTOIÄN HAASTEET JA NIISTÄ SELVIÄMINEN

Tahtoikä haastaa vanhemmuuden ja väsyttää perhettä omalla tavallaan. Lapsen uhmakkuuden edessä vanhemman käyttäytymisellä on suuri merkitys lapsen itsetunnon kehittymiseen ja riitojen ratkaisuun. Seuraavissa luvuissa selvitetään tahtoiän tarkoitusta, sen tuomia haasteita perheen arjessa ja kerrotaan keinoja ratkaista ristiriidat rakentavasti.

2.1 Tahtoikä

Tahtoikä, uhmaikä ja itsenäistymisikä. Ne kaikki tarkoittavat samaa eli lapsen kehitysvaihetta, jossa hän opettelee oman tahdon käyttöä. Tahtoikä alkaa noin 2 vuoden tienoilla ja laantuu yleensä 4-5 vuoden iässä. Useimmiten tahto purkautuu läheisimpiin ihmissuhteisiin eli äitiin ja/tai isään. Tahtoikä perustuu lapsen luonnolliseen tarpeeseen itsenäistyä ja eriytyä vanhemmistaan. Tahtoiässä lapsi oppii psyykkistä itsesääteilyä, kuten rajoittamaan, rauhoittamaan ja kannustamaan itseään. Psyykinen itsesääteily on yhteydessä myös omantunnon kehittymiseen. (Lapsi on uhmaiässä n.d.)

Pieni lapsi ei osaa erottaa oikeaa tai väärää eikä ymmärrä empatiasta. Lapsi yrittää saada haluamansa heti ja käyttää kaikki taitonsa tahtonsa läpi viemiseen. Koska pienet lapset ovat avoimia, he tuovat tunteensa ja tahtonsa voimakkaasti esille. Tällöin tunnekuhuissaan lapsi tarvitsee aikuisen apua. Tahtoiän normaalikehityksessä tahto kääntyy takaisin lapseen, joka auttaa lasta hillitsemään itseään. Tahtoiässä lapsi oppii rajoja ja sääntöjä sekä alkaa erottaa oikean väärästä. (Cacciatore 2008, 33.)

Jokainen on luonteeltaan erilainen ja näin ollen myös tahtoikä näyttäytyy lapsilla erilailla. Brendgenin ym. (2006) esittämässä mallissa (Cacciatore 2008, 15) geenien vaikutukset lapsen aggressiivisuuden syntyyn on 40 prosenttia, kun taas ympäristötekijöiden vaikutus on 60 prosenttia. Haitallisista ympäristötekijöistä muun muassa ympäristön uhkaavuus ja ennustamattomuus voivat johtaa lapsen voimakkaisiin vihanpurkauksiin tai ylisalliva ja rajoittamaton ympäristö voi aiheuttaa lapsessa suunnitelmallista väkivaltaa ja aggressiivisuutta. Tätä Brendgenin mallia voi verrata kiintymyssuhdeteoriaan, jossa Sinkkosen (2003, 93) mukaan lapsen ja vanhemman väliset erilaiset kiintymyssuhteet muokkaavat lasta. Hyvänä kiintymyssuhteena pidetään turvallista kiintymyssuhdetta. Se edistää lapsessa stressin ja turhautumisen sietokykyä, vastavuoroisuutta, tunteiden hallintaa sekä empatiakykyä.

Jotta lapsi voisi oppia hallitsemaan itseään ja oppimaan empatiaa, hänen tulee tunnistaa erilaisia tunteita. Erityisesti tahtoiässä tunteet vaihtelevat laidasta laitaan ja silloin niiden tunnistaminen on mahdollista. Lapsi tarvitsee kuitenkin aikuisen apua tunteidensa tunnistamiseen ja nimeämiseen. Kun tunteet on tunnistettu ja nimetty, raivonpurkaukset voivat lattialle heittäytymisen sijaan, ilmaista puheena. Ne lapset jotka oppivat tunnistamaan tunteensa ovat yleensä myöhemmin vähemmän aggressiivisia ja so-

siaalisempia kuin muut lapset. Tunteiden tunnistamista voi harjoitella muun muassa piirtämällä niitä, kuten kuvassa 1. (Cacciatore 2008, 10.)

Kuva 1 Lasten tulkintoja surusta ja ilosta

Cacciatoren (2008, 11) mukaan lapsen tunteita ei tule kieltää tai vähätellä, sillä silloin lapsi sulkee tunteet sisäänsä. Pitkään jatkuessaan tunteiden salassapito on lapselle psyykkisesti haitallista. Tunteet pitää tuulettaa tavalla tai toisella, mutta mieluummin vanhemman luomassa turvallisessa ympäristössä.

2.2 Tahtoikäisen lapsen vanhemmuus

Vanhemmuus on elämänmittainen tila, joka muotoutuu jatkuvasti eräänlaisen vuorovaikutusprosessin myötä. Jokaisen vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on erilaista, mutta niitä yhdistää edellytys, että vanhemmalla on kyky liikuttua ja kokea vanhemmuuteen liittyvät tunteet. Vanhemmuus herättää monenlaisia tunteita, eivätkä ne kaikki ole mieluisia. (Siltala 2003, 16–17.) Tahtoikä tuo omat haasteensa vanhemmuuteen. Lapsi uhmaa kaikkea, joka vaikeuttaa arjen sujumista. Varsinkin lapsen erilaiset tunnetilat, kuten väsymys, loukkaantuminen, pelko ja stressi saavat lapsessa aikaan voimakkaita ja hallitsemattomia purkauksia, ”itkupotkuraivareita”, jotka koettelevat ja väsyttävät vanhempia. (Cacciatore 2008, 56.)

Tahtoikäisen lapsen vanhempi joutuu helposti kierteeseen, joka väsyttää koko perhettä. Kierre alkaa vanhemman asettaessa lapselleen rajat, joita ei jaksakaan väsyneenä ja tai kiireessä ylläpitää rauhallisesti. Rauhallisten perustelujen sijaan vanhempi sortuu vallankäyttöön eli suuttuu, huutaa, nöyryyttää ja käy lapseensa käsiksi. Tapahtuman jälkeen huono omatunto jää vaivaamaan, jolloin lasta lahjotaan ja rajoja höllennetään. Negatiivinen kierre on loputon. Vanhemman tulisi miettiä asenteitaan, antaa itselleen anteeksi ja yrittää korjata erehdyksensä. Erehdyksen korjaus tapahtuu lapselta anteeksi pyytämällä. Lapselle kerrotaan miksi vanhempi suuttui ja mitä vanhempi teki väärin. Jatkossa vanhempi yrittää edelleen ylläpitää rajat, mutta hillitää itsensä. (Eskelinen 2000, 28.)

Tahtoikäisen lapsen vanhemman tehtävänä on sietää lapsen kiukku ja kannatella lasta. Tällöin lapsi vakuuttuu siitä, ettei hän tai maailma tuhoudu vaikka hän kiukuttelee, eikä kukaan hylkää häntä kiukuttelun takia. Aikuinen on ikään kuin seinä, jota vastaan lapsi saa rauhassa harjoitella tahtoaan. Jos seinä pysyy vakaana, lapsi oppii itsesäätelyn taitoja ja oppii ymmärtämään omia tunteitaan. Seinän antaessa periksi, lapsesta kasvaa vaativa ja epäsosiaalinen tyranni. Vuorostaan seinän kaatuessa lapsen päälle eli lapsen alistaminen ja lannistaminen, saavat lapsessa aikaan epäonnistumisen kokemuksia, jotka haittaavat psyykkistä kehitystä. (Vanhempi asettaa rajat n.d.)

Tahtoikäisen lapsen kiukutellessa vanhemmilla saattaa olla pinna kireällä ja hänen tekisi mieli satuttaa lasta. Vanhemmalla ei kuitenkaan ole oikeutta tuottaa lapselle kipua. Sen sijaan vanhemmuuteen kuuluu turvallisuuden nimissä lapsen rajoittaminen, kuten kiinnipito, omaan huoneeseen vieminen tai nyrkistä kiinni pitäminen. (Cacciatore 2008, 22.) Rikoslain (39/1889 21:5§ & 14§) mukaan muun muassa ruumiillinen väkivalta, terveyden vahingoittaminen ja kivun tuottaminen tai niiden yritykset ovat Suomessa rangaistavia tekoja. Myös heitteillepano eli sellaisen henkilön vaaraan tai avuttomaan tilaan jättäminen, josta on velvollinen huolehtimaan, on Suomessa rangaistava teko.

Vanhemman ollessa huolissaan itsensä hillitsemisestä, on se hälytysmerkki, jolloin on syytä hakea apua välittömästi. Jokaisen vanhemman vastuulla on hakea itse apua, mutta myös lastenneuvolassa kysellään vanhemman jaksamista. (Cacciatore 2008, 31.) Lastenneuvolan lisäksi apua voi pyytää muun muassa perheneuvolasta. Perheneuvola on vapaaehtoinen palvelu, jossa tarjotaan ilmaista kasvatus- ja perheneuvontaa. (Kasvatus- ja perheneuvonta 2011.)

2.3 Kotikasvatus

Kotikasvatus on tapa, jolla vanhemmat pyrkivät kehittämään lapsestaan itsenäisiä ja yhteiskuntaan sopeutuvia ihmisiä. Se tarkoittaa niitä kaikkia tiedostamattomia ja tiedostettuja keinoja, jotka kohdistuvat kasvatettavaan lapseen. Silloin kun vanhempien toiminta on harkittua ja mietittyä, puhutaan kasvatustietoisuudesta. Tällöin vanhemmat ovat tietoisia vaikutuksestaan lapseen ja miettivät omia asenteitaan kasvatuksesta ja halutusta tuloksesta. (Peltonen 2004, 20, 24.)

Kasvatustyyliä on monia. Suotavana kasvatustyylinä pidetään tällä hetkellä lämmintä ja turvallista kasvatusta, josta käytetään nimitystä lapsilähtöinen kasvatus tai ohjaava kasvatus. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 88–89.) Ohjaava kasvatus antaa lapselle sekä rajoja, että oikeuksia päättää itse ikä ja kehitysvaihe huomioiden. Lasta ei heti rankaista jos hän tekee jotakin väärin, vaan lasta ohjataan, miten kyseisessä tilanteessa olisi tarvinnut toimia. Ohjaavassa kasvatuksessa vanhempi antaa lapselle oikeita käyttäytymismalleja. (Peltonen 2004, 26.)

Ohjaava kasvatus perustuu tietyllä tavalla vanhemman auktoriteettiiasemaan. Vanhemman kuuluu ottaa vastuu ja huolehtia lapsen turvallisuudesta ja perustarpeista, mutta lapselle luovutetaan vastuuta hänen kehitysvaiheensa ja kykyjensä mukaisesti. Lasta kuunnellaan ja hänelle annetaan mahdollisuus toteuttaa itseään. Aikuisen tulee ottaa negatiiviset tunteet vastaan rauhallisesti ja rajojen horjumatta sekä ohjata lapsi rakentavaan tunteiden hallintaan. (Kasvatuksen tapoja. n.d; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 58–59.)

Ohjaavassa kasvatuksessa tärkeitä asioita ovat hyväksyntä, välittäminen ja luottamus. Lapsi tulee aina hyväksyä, vaikkei hänen tekojaan aina hyväksyisikään. Lapsen tunteiden huomiointi ja rakkauden osoittaminen ovat tärkeitä asioita. Välittäminen tarkoittaa rajojen asettamista ja ylläpitämistä, lapsen valvomista ja turvallisuudesta huolehtimista. Välittäminen on myös palautteen antoa. Positiivisen palautteen antaminen rakentaa lapselle hyvää itsetuntoa. Moitteetkin ovat toisinaan tarpeellisia, kunhan ne kohdistuvat tekoon, ei itse lapseen. Luottamus tarkoittaa itseensä luottamista kasvattajana ja lapseen luottamista ikään edellyttävällä tasolla. Vanhemman tehtävänä on tukea ja auttaa, mutta ei tehdä asioita lapsen puolesta. (Kasvatuksen tapoja. n.d; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 58–59.)

Peltosen (2004, 28) mukaan vanhempien kasvatustehtävä on vaativa ja vaikea, jonka takia yhteiskunnan tulisi tukea perheitä. Yhteiskunnan tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään muun muassa neuvoloiden, päivähoidon ja koulun työntekijöiden kautta.

2.4 Tahtoiän ristiriitojen ratkaiseminen

Uhmakkuutta ja kiukkukohtauksia voi ennaltaehkäistä ja lieventää. Jos perheen arki on sekavaa ja kaoottista, arjen ennustaminen on lapselle vaikeaa. Tämä antaa mahdollisuuksia raivokohtauksiin. Rutiinien avulla lapsi pystyy ennakoimaan tulevaa ja valmistautumaan siihen. Päivittäisten rutiinien kohdalla lapsi myös tietää, että raivoaminen tuskin saa vanhemmat muuttamaan mieltään. Rutiinit tuovat helpotusta etenkin ruokailu- ja nukkumaanmenotilanteisiin. Kun päivärhythmi on sama, ruokailu-ajat ja nukkumaan meno eivät veny, lapsen verensokerikin pysyy tasaisena ja hän nukkuu tarpeeksi. Myös nämä ennalta ehkäisevät kiukkukohtauksia. (Mackonochie 2006, 64–65.)

Samalla tavoin kuin rutiinit luovat turvallisuutta, myös säännöt ja rajat luovat turvaa ja järjestystä. Sääntöjen ja rajojen opettaminen lapselle aloitetaan varhain, sillä riitatilanteita helpottaa, kun lapsi tietää etukäteen että sääntö on jo olemassa, eikä sitä ole keksitty hetken mielihohteesta. Rajoja asettaessa ja niitä ylläpitäessä on syytä olla johdonmukainen. Niiden kuluu olla selkeitä, eikä niitä saa olla liikaa. (Cacciatore 2008, 73.) Kodin turvaaminen ja tilan rajaaminen helpottavat rajojen asettamista. Jos kodista karsitaan ja lasten ulottuvilta viedään pois vaaralliset ja arvokkaat esineet, ei sääntöjä tarvita niin paljoa. Myös tilan rajaaminen esimerkiksi takapihan aidat ja portit helpottavat pienen lapsen rajoittamista ja kieltämistä. (Mackonochie 2006, 80–81.)

Pieni lapsi ei ymmärrä epämääräisiä ilmauksia, kuten ”Ole kunnolla” tai ”Käyttäydy siivosti”. Epämääräisten ilmauksien sijaan, vanhemman olisi hyvä ilmaista toivonsa ja tahtonsa lapselle selkeästi, kuten ”juo maito pöydän ääressä”. (Lapsi on uhmaiässä n.d.) Muutenkin kuin kommentelujen muodossa, puhetta ja keskusteluja pitäisi viljellä usein. Rauhalliset keskusteluhetket ajatuksista ja tunteista lapsen kanssa helpottavat uhmakohtauksien tullessa. Myös kiukuttelukohtauksien aikana tunteita nimetään, esimerkiksi lapselle sanotaan ”Näen että olet surullinen, mutta nyt ei ole karkkipäivä”. Lapsen kommunikointitaitojen kehittyessä, lapsen ajattelu-maailmakin kehittyy. Keskusteluhetket lapsen ja vanhemman välillä ovat arvokkaita ja itsetuntoa kehittyviä hetkiä. (Cacciatore 2008, 60.)

Uhmakohtaukset ovat usein lapsen huomiohakuisuutta. Jos lapsi ei ole saanut kiitosta, kehuja ja huomiota tarpeeksi, hän hakee sitä huonon käytöksen kautta. Yhdessä tekeminen ja hyvästä käytöksestä kehuminen, rakkauden osoittaminen sekä lapsen aito kuunteleminen edistävät lapsen itsetunnon kehittymistä. Lapsen käyttäytyessä huonosti, ei saisi koskaan tuomita lasta ”sinä olet tuhma tyttö”, vaan olisi tuomittava teko ”oli tuhmaa kaataa maito lattialle”. Lapsen tuomitseminen häpäisee lapsen ja romuttaa lapsen itsetuntoa. (Mackonochie 2006, 12, 14, 20; Nevalainen 2005, 162–163.)

Tahtoikäisen kanssa arkea helpottaa myös uhmien ennakointi. Lapselta ei kysytä ”Mennäänkö ulos?”, vaan lapselle tarjotaan vaihtoehdoksi esimerkiksi ”Haluatko punaiset vai siniset hanskat, kun mennään ulos?”. Aikui-nen siis asettaa rajan, jonka sisällä lapsi saa tehdä pieniä itsenäisiä päätök-siä. Pienelle lapselle on hyvä antaa vain kaksi vaihtoehtoa sillä, jos lapsen annetaan valita kaikista hanskoistaan haluamansa, voi sekin aiheuttaa turhautumista ja uutta uhmaa. Tehtyään päätöksen hanskojen väristä, lasta kehutaan onnistuneesta valinnasta. Tulevasta lähdöstä lapselle voi vihjata esimerkiksi näin ”Tee vielä yksi hiekkakakku ja sitten lähdemme kotiin”. (Lapsi on uhmaiässä n.d.)

Lapsen kootessa tahtoaan vanhemmalla on vielä mahdollisuus välttää uh-makohtaus, kiinnittämällä lapsen huomioi muualle. Vanhempi voi ehdot-taa jotain jännittävää asiaa tai mielenkiintoista puuhaa tai osoittaa jotakin sanoen esimerkiksi ”Katso, tuolla menee kissa!”. Tehokas tapa on ehdot-taa vauhdikasta leikkiä, jolloin hyppiminen ja juokseminen purkavat ker-tyneen uhman. Huumorin, leikin ja vedon lyönnin kautta voi löytää avun uhmaan. Hankalassa pukeutumistilanteessa, vanhempi voi esimerkiksi eh-dottaa, että he yhdessä taltuttavat housujen lahkeessa oleilevan hirviön tai lapsen kieltäytyessä saappaista vesikelillä, vanhempi ehdottaa kuranrois-kunta -kilpailua. (Lapsi on uhmaiässä n.d; Mackonochie 2006, 66–69.)

Voimakkaissa raivokohtauksissa lapsen kiinnipitäminen ja halaus voivat auttaa. Näin lapsi vakuuttuu siitä, että vanhempi ei aio hylätä häntä. Ha-lausotteen on oltava tukeva ja määrätietoinen. Tärkeää on, ettei lapsi pääse rimpuilemaan irti, eikä kumpaakaan osapuolta satu. Sylissä pitäminen ei aina toimi kaikille tai kaikissa tilanteissa, joten kokeilla voi lapsen eristä-mistä ja rauhoittamista esimerkiksi oman huoneeseen komentamalla. Tä-mä auttaa sekä lasta että aikuista rauhoittamaan itsensä. Eristäminen on

hyvin lyhyt kestoista, eikä sitä saa pitää rangaistuksena vaan rauhoittumistilanteena. (Mackonochie 2006, 72–75.) Aikuisen ei kuuluisi koskaan mennä mukaan lapsen kiukutteluun. Huutava vanhempi yllyttää lasta jatkamaan kiukutteluaan ja pelottaa lasta. Samalla se antaa huonoja käyttäytymismalleja riitatilanteista. Rauhallinen, itsensä hillitsevä vanhempi luo vuorostaan turvaa ja rauhoittaa tilannetta. (Lapsi on uhmaiässä n.d; Mackonochie 2006, 77; Cacciatore 2008, 36.)

Psykiatrian erikoislääkärin Furmanin (2010, 9-11) kehittämästä muksuopista voi löytyä apua lasten psyykkisten ongelmien voittamiseen. Mukuoppi soveltuu kerrallaan yhden ongelman voittamiseen, joten tahtoikäisen lapsen kohdalla täytyy miettiä, mikä sellainen yksittäinen ongelma pitäisi voittaa, jotta perheen hyvinvointi kohentuisi kokonaisvaltaisesti. Mukuopin ideana on kehittää lapselle ongelmaa vastaava taito. Esimerkiksi, jos lapsi on rauhaton ruokapöydässä, lapsi opettelee istumaan rauhassa. Taidon opettelu ikään kuin ”nostetaan pöydälle”; se nimetään, sen hyötyjä mietitään, lapselle mietitään voimaa antava olento ja valitaan kannustajia, taitoa harjoitellaan sekä lopuksi taidon oppimista juhlitaan. Mukuoppi sisältää 15 vaihetta ja sitä voidaan soveltaa muun muassa ylivilkkauteen, raivokohtauksiin, pelkoihin, autismiin, masennukseen ja syömishäiriöihin. Mukuoppi toteutetaan yleensä siihen perehtyneen ammattilaisen kanssa, mutta sovelletusti sitä voidaan toteuttaa terveydenhoitajan tai vanhemman johdolla.

3 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Kehittämistehtävän tarkoituksena oli saada vanhemmat pohtimaan omia kasvatustapojaan ja saamaan uusia näkökulmia niihin. Kehittämistehtävä suosi ohjaavan kasvatuksen periaatteita ja pyrki esittämään niitä vanhemmille. Kehittämistehtävä pyrki aikaansaamaan vanhemmissa oivalluksia, jotka edistäisivät tahtoikäisen lapsen ja vanhemman välistä myönteistä vuorovaikutusta.

Kehittämistehtävä toteutettiin näyttelynä, mutta jotta vanhemmille jäi jotakin mukaan vietävää, näyttelyyn tehtiin jaettavaksi Pinna kireällä? -vihkonen. Vihkonen tarkoituksena oli johtaa vanhemmat tiedon ja avun lähteille, silloin kun tahtoikäinen lapsi koettelee perhettä.

Kehittämistehtävän tavoitteet:

1. Edistää vanhempien kasvatustietoisuutta ja johtaa vanhemmat tiedon ja avun lähteille
2. Edistää tahtoikäisen lapsen ja vanhemman välistä myönteistä vuorovaikutusta

4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS

Opinnäytetyön kehittämistehtävä toteutettiin näyttelynä. Näyttelyyn liittyy käsitteitä kuten visuaalinen kulttuuri ja visuaalinen viestintä, joita on käsitelty seuraavassa luvussa. Luvussa 4.2 on kerrottu näyttelyyn kootusta materiaalista.

4.1 Visuaalisuutta ja viestintää näyttelyssä

Visuaalisuus liittyy näköaistimukseen ja kuviin. Visuaalinen kulttuuri on vuorostaan kuviin liittyvää kulttuuria, joka voi ilmetä kuvataiteen, valokuvien, videon, television ja mainonnan kautta. (Visuaalinen kulttuuri 2010.)

Viestintä on tiedon lähettämistä ja vastaanottamista. Viestinnän tarkoituksena on lähettää vastapuolelle ymmärrettävä ja selkeä viesti. Viestinnän lajeja on monia. Visuaalinen viestintä on viestin ulkoasun muokkaamista kuvien, värien, graafisten kuvioiden, kirjaimien ja muiden samantapaisten elementtien avulla. Nämä elementit edistävät viestin perille menoa ja tehostavat sitä. Visuaalisen viestinnän avulla herätetään viestinnän kohteen huomio ja luodaan mielenkiinto viestiä kohtaan. Kuvien ja muiden elementtien avulla voi nopeasti esittää suuren määrän tietoa. (Söderlund 2005, 271.)

Kuvat tai kuvitus luovat tunnelmaa, tehostavat viestiä tai keventävät viestin sisältöä. Kun kuvat tai kuvitus ovat huolella ennalta suunniteltuja, ne kiinnittävät lukijan huomion, saavat tämän ajattelemaan viestiä ja löytämään uusia näkökulmia viestiin. Myös väreillä on merkitystä, siksi ne tarvitsee valita huolella. Esimerkiksi musta väri henkii vakavuutta ja surua, sininen merkitsee etäisyyttä ja viileyttä, ja punainen merkitsee rakkautta ja intohimoa. (Söderlund 2005, 273, 275, 279.)

Tahdon tahtoa ja tuntea -kehittämistehtävä toteutettiin näyttelynä, johon sisältyi muun muassa tauluja ydinsanomineen, kuvia ja kirjallisuutta. Näyttely toteutettiin visuaalisen viestinnän mahdollisuuksia hyödyntäen eli viestin tehostajana toimivat kuvat, värit ja esineet. Näyttelyyn koottu monipuolinen materiaali pyrki herättämään huomiota, tehostamaan viestiä ja välittämään ohjaavan kasvatuksen periaatteita. Tunnelmaväriytyksenä olivat vihreä, keltainen ja oranssi. Söderlundin (2005, 279) mukaan vihreä merkitsee kevättä ja nuoruutta, oranssi elämäniloa ja voimaa, ja keltainen merkitsee läheisyyttä.

Näyttelyyn tehtiin jaettavaksi vihkonen, jonka tarkoituksena oli antaa vanhemmille lyhyitä ohjeita tahtoikään sekä johdattaa vanhemmat tiedon ja avun lähteillä. Uimosen (2005, 208) mukaan viestiä kirjoitettaessa tarvitsee huomioida seuraavia asioita: kenelle viesti on ja mihin tarkoitukseen. Tavallisimmat ongelmat ovat liian pitkä teksti, tyly kirjoitustyyli, vaikeasti ilmaistut tai kaukaiselta tuntuvat abstraktit asiat sekä viestin kiinnostamat-

tomuus. Näyttelyn tauluihin ja vihkoseen pyrin muotoilemaan lyhyitä, selkeitä ja konkreettisia ohjeita tai tietoa lasten vanhemmille.

4.2 Näyttelyn sisältö

Näyttelyn pääteemana oli tahtoiä, johon liittyivät käsitteet vanhemmuus, kasvatusta, kiukku ja muut tunteet. Vitriinien aiheet jaettiin edellä mainittujen teemojen mukaan. Esillä oli monipuolista materiaalia, jota on esitelty taulukossa 1. Lisäksi jakoon tehtiin Pinna kireällä? -vihkonen, joka sisälsi vinkkejä tahtoiästä sekä kirjallisuutta ja tahoja, joiden puoleen vanhemmat voivat kääntyä (liite 1.).

Taulukko 1 Näyttelyn teemat ja esillä oleva materiaali

Vitriini	Aihe	Materiaalit
1	vanhemmuus	vanhemmuuden roolikartta -taulu parisuhteen roolikartta -taulu Mistä apua -kartta kirjat: Andersen & Stawreberg, Tahkokallio muuta: kaksi Babyblues sarjakuvaa, kello
2	kasvatus	mitä lapsi tarvitsee -taulu fraasi kasvatuksesta -taulu kirjat: Furman, Mackonochie, Oram, Lapintie, Child muuta: Babyblues sarjakuva, unilelu
3	kiukku	vinkkejä uhmaan -taulu kiukunhallinta -taulu kirjat: Cacciatore, Furman, Lapintie, Robberecht, Korolainen muuta: piirustus vihasesta tunteesta
4	tunteet	fraasi tunteiden tunnistamisesta -taulu tunteiden tunnistaminen -taulu kirjat: Peltonen & Kullberg-Piilola, Huikko, Holmberg, Bourgeois muuta: 3x piirustusta erilaisista tunteista, värikyniä
5	jaettava materiaali	Pinna kireällä? -vihkonen esitteitä: perheneuvolasta ja seurakunnan perheasian neuvottelukeskuksesta

Näyttelyssä oli esillä kirjoja, joihin vanhempien kannattaisi tarttua. Joitakin kirjoja valitsin kunnioitettujen kirjoittajien perusteella, kuten Furmanin, Tahkokallion ja Cacciatoren teokset. Mackonochien uhmaikää koskevan kirjan valitsin, sillä se henki ohjaavan kasvatuksen ja välittämisen periaatteita. Kirjassa oli hyviä ja ytimekkäitä ohjeita, ja kuvitus houkutteli tutustumaan sanomaan syvemmin. Myös Nevalaisen Aikuinen ja lapsi -kirja oli ymmärrettävä, vanhemmille suunnattu teos, jonka ohjenuorana oli ohjaava kasvatusta. Kirjojen valinnassa huomioin kohderyhmän eli sisällön piti olla selkeää ja vanhemmille suunnattua.

Lastenkirjojen valinnassa auttoi eräs kirjailija, informaatikko Hämeenlinnasta. Myös Cacciatoren Kiukkukirjassa kehoitettiin tarttumaan seuraavien

kirjailijoiden lastenkirjoihin: Bourgeois ja Clark, Lapintie sekä Oram, jotka valitsin vaikka osa niistä olikin kirjoitettu 1990-luvulla.

Lasten kuvakirjat käsittelivät tunteita, erityisesti kiukkua. Ajatuksena oli, että vanhemmat lukisivat kuvakirjoja yhdessä lasten kanssa ja keskustelisivat niiden sanomista ja siellä ilmenneistä tunteista.

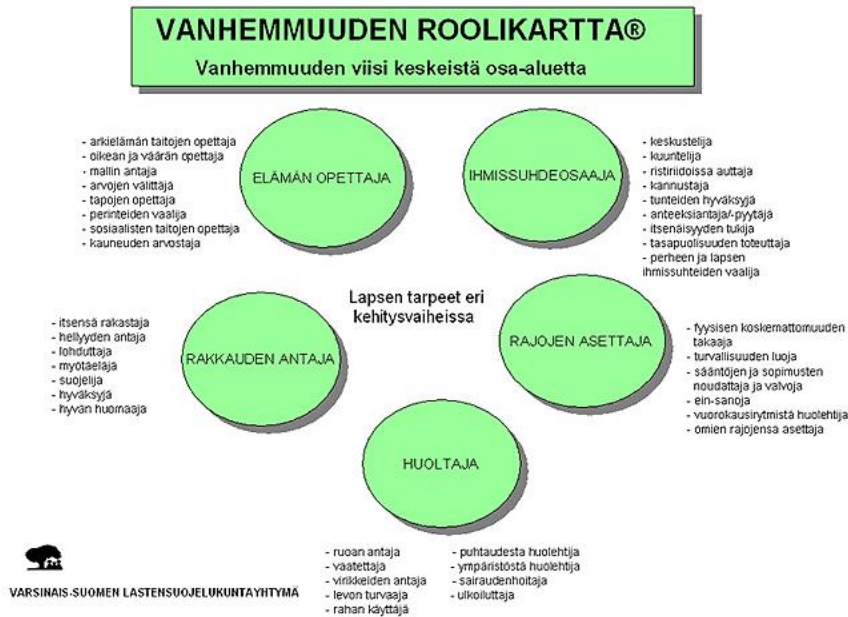
Aikuisille suunnatut kirjat:

- Andersen, H. & Stawreberg, A-M. 2010. Tietoisen läsnäolon opas vanhemmille
- Cacciatore, R. 2008. Kiukkukirja, aggressiokasvattajan käsikirja -vauvasta kouluikään
- Furman, B. 2003. Muksuoppi. Ratkaisun avaimen lasten ongelmiin
- Mackonochie, A. 2006. Uhmaikä, leikki-ikäisen ongelmallinen käyttäytyminen
- Nevalainen, V. 2005. Aikuinen ja lapsi. Kasvatuksesta voi selvitä hengissä
- Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. 2000. Tunnemuksu
- Tahkokallio K. 2001. Kotipesän lämpöä etsimässä, kirja vanhemmuudesta, rakkaudesta ja rajoista.
- Telemäki, S. & Vahtokari, J. 2006. Kasvata ja kasva itse.

Lapsille suunnatut kuvakirjat:

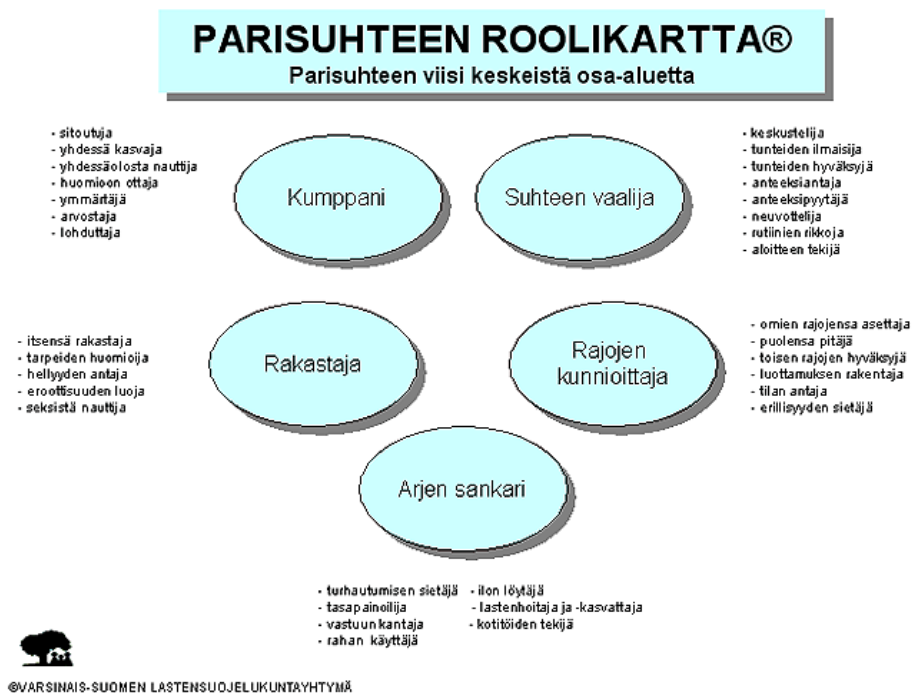
- Bourgeois, P. & Clark, B. 2005. Franklinin huono päivä
- Child, L. 2005. En kyllä ikinä syö tomaattia!
- Furman, B. & Talvitie, V. 2001. Elina kesyttää tiikerin
- Holmberg, T. 2003. Ville vilkastuksen tunneseikkailu
- Huikko, E. 2006. Miltä sipukaisesta tuntuu?
- Korolainen, T. 2007. Kissa Killin kiukkupussi
- Lapintie, T. 1999. Lassi ja ärripurripäivä
- Lapintie, T. 1997. Lassi ei tahdo nukkumaan
- Oram, H. 2000. Mikä on tuhmaa
- Robberecht, T. 2009. Kiukkuhirviö

Vanhemmuutta käsittelevässä vitriinissä oli kirjallisuuden lisäksi esillä vanhemmuuden ja parisuhteen roolikartat sekä Mistä apua -kartta. Vanhemmuuden roolikartta on Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän kehittämä kartta, joka auttaa jäsentämään vanhemmuutta. Roolikartassa vanhemmuudelle on nimetty viisi pääroolia ja niille useita alarooleja. Roolikarttaa voidaan käyttää itsearviointinnissa ja yhteisesti pohdiskeltaessa vanhemmuuden ulottuvuuksia. Sen avulla voidaan pohtia onko roolit tasapainoisia, yli- vai alikehittyneitä vai puuttuvatko ne vallan. (Rautiainen, M. (toim.) 2001, 3, 61.) Valitsin vanhemmuuden roolikartan näyttelyyn, sillä se on selkeä, mutta kattava kuvaus vanhemmuuden ulottuvuuksista. Se sopii itsearviointiin, johon sillä näyttelyn yhteydessä pyrittiin. Vanhemmuuden roolikartta on esitelty kuvassa 2.

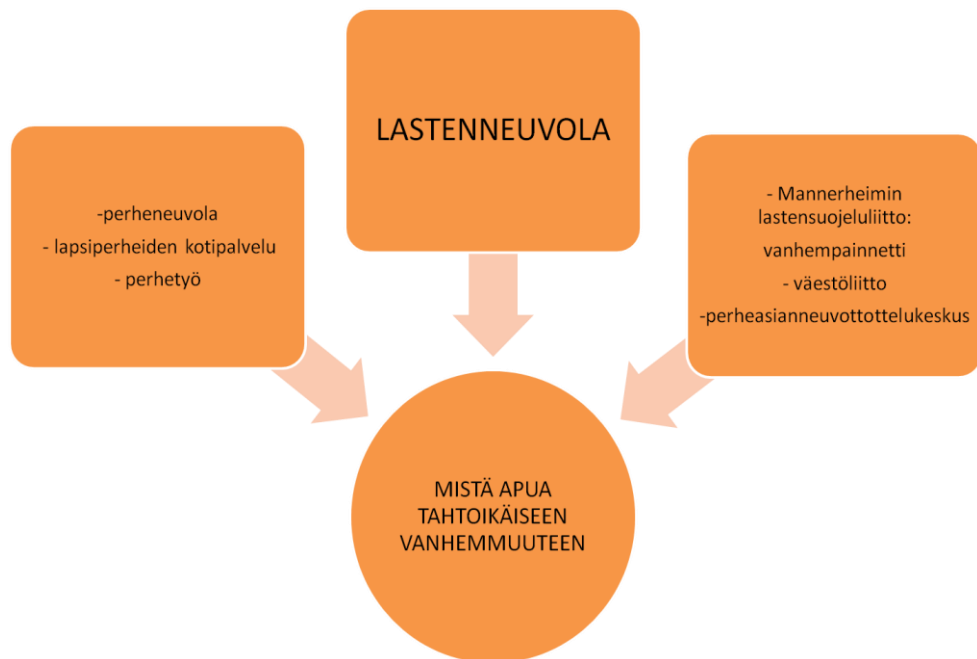
Kuva 2 Vanhemmuuden roolikartta (vanhemmuuden roolikartta. n.d.)

Parisuhteen roolikartta on vanhemmuuden roolikartan tapainen. Myös siinä on parisuhteelle asetettu viisi motivaatiroolia, joiden alle on asetettu alaroolia. Roolien kehittymistä pohditaan pariskunnan kesken. Parisuhdetta pohdiskeltaessa ei pyritä tasa-arvoisuuteen, vaan molempien osapuolten tyytyväisyyteen parisuhdetta kohtaan. (Airikka, S. 2003, 24–25.) Parisuhteen roolikartan valitsin mukaan näyttelyyn sillä se muistuttaa parisuhteen ylläpidosta ja sopii itsearviointiin. Parisuhteen roolikartta on esitelty kuvassa 3.

Kuva 3 Parisuhteen roolikartta (Parisuhteen roolikartta. n.d.)

Roolikarttojen lisäksi vanhemmuus- vitriini sisälsi Mistä apua -kartan, joka on esitelty kuvassa 4. Kartan tarkoituksena oli ilmaista vanhemmille, että he eivät ole yksin tahtoiikäisen lapsensa kanssa. Karttaan on koottu Hämeenlinnan tarjoamia lapsiperheiden palveluja ja muutamia yleisesti tunnettuja kolmannen sektorin tarjoamia palveluja, joiden puoleen vanhemmat voivat kääntyä tahtoiän koetellessa perhettä. (palvelut on koottu lähteistä: Lapsiperheiden palvelut 2011; Mannerheimin lastensuojeluliitto n.d; Väestöliitto n.d; Suomen evankelis- luterilainen kirkko n.d.)

Kuva 4 Mistä apua -kartta (Lapsiperheiden palvelut 2011; Mannerheimin lastensuojeluliitto n.d; Väestöliitto n.d; Suomen evankelis- luterilainen kirkko n.d.)

Laadin esille pantavaksi useita tauluja, jotka sisälsivät fraaseja tai ydinajatuksia tahtoiästä, kiukunhallinnasta ja ohjaavasta kasvatuksesta. Taulujen sanomiin sisältyi konkreettisia ohjeita ja neuvoja vanhemmille. Taulujen avulla yritettiin viestittää vanhemmille ohjaavan kasvatuksen periaatteita, kuten hyväksyntä ja välittäminen sekä edistää kasvatustietoisuutta. Taulut ovat esillä liitteissä 2-6.

Tampereen kaupungin Nepsy- hankkeen sivuilta löytyi selkeitä tauluja muun muassa tunteiden hallintaan. Tampereen Nepsy- hankkeen tavoitteena on siirtää neuropsykologian tietoutta erikoissairaanhoidosta perustasolla, jolloin tuetaan muun muassa autism-, adhd- ja Asberger- lasten kehitystä. (Tampereen kaupunki 2010.) Hankkeen sivuilta löytynyt Kiukunhallinta -ohje sopi selkeytensä ja aiheensa vuoksi näyttelyyn. Kiukunhallinta-ohjeessa painotetaan kiukun esiintuomiseen, mutta sen purkamiseen rakentavin keinoin. Kiukunhallinta -ohje on näkyvillä kuvassa 5.

Kuva 5 Kiukunhallinta -ohje (Tampereen kaupunki 2010.)

Näyttelyyn kiinnostavuutta yritettiin luoda erilaisten kuvien ja oheismateriaalien avulla. Niitä olivat muun muassa Kirkman, R. & Scott, J. Baby-blues -sarjakuvat, jotka alustivat vitriinien aiheisiin. Muita materiaaleja olivat lapsien piirtämät kuvat tunteista sekä värikynät ja pehmolelu.

Viidennessä vitriiniinissä oli vanhemmille mukaan otettavaa materiaalia. Niihin kuului Pinna kireällä? -vihkonen, joka sisälsi lyhyitä ohjeita tahitoikään sekä kirjallisuutta ja tahoja, joilta voi pyytää apua (liite 1.) Vihkonen tarkoituksena oli johtaa vanhemmat tiedon ja avun lähteille. Viidennessä vitriinissä oli vihkonen lisäksi esillä esitteitä Hämeenlinnan perheneuvolasta ja seurakunnan ylläpitämästä perheasian neuvottelukeskuksesta.

5 POHDINTA

Tahdon tahtoa ja tuntea -näyttely vanhemmuudesta ja tahtoiästä oli esillä Hämeenlinnan Keskusneuvolassa maaliskuussa 2011. Tämä luku sisältää pohdintaa ja arviointia näyttelyn onnistumista.

Mielestäni sain koottua näyttelyyn monipuolista materiaalia, joka herätti huomiota ja houkutteli tutustumaan materiaaleihin paremmin. Erityisesti näyttelyyn koottu kirjallisuus oli tärkeässä roolissa näyttelyn onnistumisessa. Myös näyttelyyn laaditut ohjeistustaulut onnistuivat mielestäni hyvin, sillä sain muotoiltua vanhemmille suunnatut konkreettiset ohjeistukset lyhyiksi, mutta ymmärrettäviksi. Näyttelyn tunnelma oli mielestäni hyväksyntää, välittämistä ja luottamusta henkivää eli ohjaava kasvatuksen periaatteita esittävä kokonaisuus (vrt. Kasvatuksen tapoja.n.d). Kuvassa 6 on esitelty näyttelyn esillepanoa.

Kuva 6 Kuvia näyttelystä

Näyttelyn tavoitteiden eli kasvatustietoisuuden ja lapsen ja vanhemman välisen myönteisen vuorovaikutuksen edistämisen toteutumista on vaikea arvioida. Uskon kuitenkin, että näyttely antoi tutustujalleen ajattelemisen aihetta. Tavoite vanhempien johtamisesta tiedon ja avun lähteille onnistui mielestäni hyvin, sillä esillä oli runsaasti kirjallisuutta, joihin vanhempi voi tarttua sekä esitelty tahoja, joiden puoleen vanhempi voi kääntyä apua tarvitessaan.

Näyttelyn sijainti Keskusneuvolassa oli asia, joka jäi mietityttämään. Näyttelyn vitriinit sijaitsivat kapean käytävän varrella, josta vanhemmat

kulkivat ohi terveydenhoitajan huoneisiin mennessään. Odotustilat sijaitsevat neuvolassa erillään ja vanhemmat tapasivat istua siellä odottamassa terveydenhoitajansa kutsua. Näin ollen käyttävät olivat yleensä tyhjiillään ja näyttely kaukana katsojistaan.

Näyttelyn esillepanoa ja toteutumista arvioin kyselylomakkeen avulla. Kyselylomake oli suunnattu Keskusneuvolan palveluesimiehelle ja terveydenhoitajille. Kyselylomaketta suunniteltaessa tuli ottaa huomioon monia asioita: kyselylomakkeen laajuus, ulkoasu, selkeys ja ymmärrettävyys, kyselylomakkeen kohde, kysymysten tarkkuusaste ja riittävä ohjeistus. Arvioinnin toteutin puolistrukturoidulla kyselylomakkeella, koska halusin sekä selviä vastauksia näyttelyn onnistumisesta että vapaita vastauksia muun muassa parannusehdotuksista. (Kyselylomakkeen laatiminen 2010.) Kyselylomake on nähtävissä liitteessä 7.

Kyselylomakkeeseen vastasi neljä ihmistä. Palaute oli kaikin puolin positiivista ja rakentavaa. Monivalintakysymyksissä vastaajista puolet oli täysin samaa mieltä, että näyttely kiinnosti tutustumaan materiaaleihin paremmin ja puolet vastaajista osittain samaa mieltä. Kaikki vastaajat olivat täysin samaa mieltä siitä, että näyttelyyn koottu materiaali liittyi näyttelyn pääteemoihin eli tahtoiäseen, vanhemmuuteen, kotikasvatukseen ja tunteisiin. Yksi vastaajista oli täysin sitä mieltä että näyttelyn koottu materiaali tuki ohjaavan kasvatuksen periaatteita, kun taas kolme muuta vastaajista olivat osittain samaa mieltä. Kysyttäessä näyttelyyn tehdyn vihkon soveltuvuudesta tahtoiäisten lasten vanhemmille jaettavaksi, yksi vastaajista oli täysin samaa mieltä sen soveltuvuudesta kyseiseen käyttöön. Loput kolme vastaajista oli osittaisesti samaa mieltä siinä, että se soveltuu jaettavaksi vanhemmille.

Kyselylomakkeen avoimessa kysymyksessä halusin selvittää kehittämistehtävän kehittämiskohteita. Kaksi vastaajista olisi toivonut isompaa ja selkeämpää mainosinfoa näyttelystä jo neuvolan eteiseen. Palaute oli tarpeellinen, sillä selkeämpi mainosinfo olisi kertonut paremmin mistä on kysymys ja houkutellut vanhempia tutustumaan näyttelyyn.

Tahdon tahtoa ja tuntea -näyttelyn materiaalit ovat hyödynnettävissä sellaisenaan, missä tahansa lastenneuvolassa. Sovelluttuna sitä voidaan käyttää muun muassa ryhmäneuvolassa tai päiväkodin vanhempainilloissa. Materiaali toimii sekä keskustelun virittäjänä että tietoa antavana. Näyttelyyn tehty Pinna kireällä? -vihkonen soveltuu alle kouluikäisten lasten vanhemmilla jaettavaksi sellaisenaan tai sitä voidaan käyttää hyödyksi keskustelun virittäjänä.

LÄHTEET

Airikka, S. 2003. Parisuhteen roolikartta -käyttäjän opas. Helsinki: Varsinais-Suomen lastensuojelunkuntayhtymä.

Cacciatore, R. 2008. Kiukkukirja, aggressiokasvattajan käsikirja -vauvasta kouluikään. toim. Hurme Vuokko. Väestöliiton julkaisu. Helsinki: VL-markkinointi Oy.

Eskelinen, A. 2000. Rakkautta ja rajoja kasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Furman, B. 2010. Muksuopin lumous. Helsinki: Tammi.

Kasvatuksen tapoja. n.d. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti. Viitattu 13.1.2011.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/kasvatuksen_tapoja/.

Kasvatus- ja perheneuvonta. Päivitetty 10.1.2011. Hämeenlinnan kaupunki. Viitattu 21.2.2011. <http://www.hameenlinna.fi/Lapsiperheiden-palvelut/Perhepalvelut/Kasvatus-ja-perheneuvonta/>.

Kyselylomakkeen laatiminen 26.8.2010. Viitattu 18.2.2011.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>.

Lapsi on uhmaiässä. n.d. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti. Viitattu 3.1.2011.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kattapidempaa/tukivinkit_tilanteesta_toiseen/lapsi_on_uhmaiassa/.

Lapsiperheiden palvelut 23.2.2011. Hämeenlinnan kaupunki. Viitattu 30.1.2011. <http://www.hameenlinna.fi/Lapsiperheiden-palvelut/>.

Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. 2004. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:14. Helsinki: sosiaali- ja terveysministeriö. pdf tiedosto. Viitattu 5.10.2009.
http://www.stm.fi/julkaisut/sosiaali_ja_terveyspalvelut/lista/2004/kaikki.

Mackonochie, A. 2006. Uhmaikä. Leikki-ikäisen ongelmallinen käyttäytyminen. Helsinki: Perhemediat Oy.

Mannerheimin lastensuojeluliitto n.d. Viitattu 30.1.2011.
<http://www.mll.fi/#>.

Nevalainen, V. 2005. Aikuinen ja lapsi. Kasvatuksesta voi selvitä hengissä. Helsinki: Edita Prima Oy.

Parisuhteen roolikartta. n.d. Varsinais-suomen lastensuojelukuntayhtymä. Viitattu 30.1.2011.

http://www.vslk.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=11&Itemid=13.

Peltonen, H. 2004. Kasvattajana sosiaali- ja terveysalalla. 4. uud. p. Tampere: kustannusyhtiö Tammi.

Piironen-Malmi, U. & Strömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Keuruu: Tammi.

Rikoslaki nro 39/1889. 19.12.1889. Viitattu 4.1.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki>.

Siltala P. 2003. Varhainen vuorovaikutus kokemusten ja tutkimuksen valossa. Teoksessa Niemelä P., Siltala P. & Tamminen T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva:WSOY, 16-43.

Sinkkonen J. 2003. Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. Teoksessa Niemelä P., Siltala P. & Tamminen T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva:WSOY, 92-106.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko n.d. Viitattu 30.1.2011. <http://evl.fi/EVLfi.nsf?OpenDatabase&lang=FI>.

Söderlund, L. 2005. Asiantuntija visuaalista. Teoksessa Karhu, M., Salo-Lee, L., Sipilä, J., Selänne, M., Söderlund, L., Uimonen, T. & Yli-Kokko, P. Asiantuntija viestii. Keuruu: Inforviestintä Oy. 271–295.

Tampereen kaupunki. päivitetty 30.3.2010.Nepsy-hankkeen materiaali-pankki. Viitattu 30.1.2011. <http://www.tampere.fi/tampereinfo/projektit/valtakunnalliset/kaste/nepsy/materiaalipankki.html>.

Uimonen, T. Asiantuntija visuaalista. Teoksessa Karhu, M., Salo-Lee, L., Sipilä, J., Selänne, M., Söderlund, L., Uimonen, T. & Yli-Kokko, P. Asiantuntija viestii. Keuruu: Inforviestintä Oy. 271-270.

Vanhemmuuden roolikartta. n.d. Varsinais-suomen lastensuojelukuntayhtymä. Viitattu 30.1.2011. http://www.vslk.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=12.

Vanhempi asettaa rajat. n.d. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti. Viitattu 3.1.2011. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kattapidempaa/tukivinkit_tilanteesta_toiseen/lapsi_on_uhmaiassa/vanhempi_asettaa_rajat/.

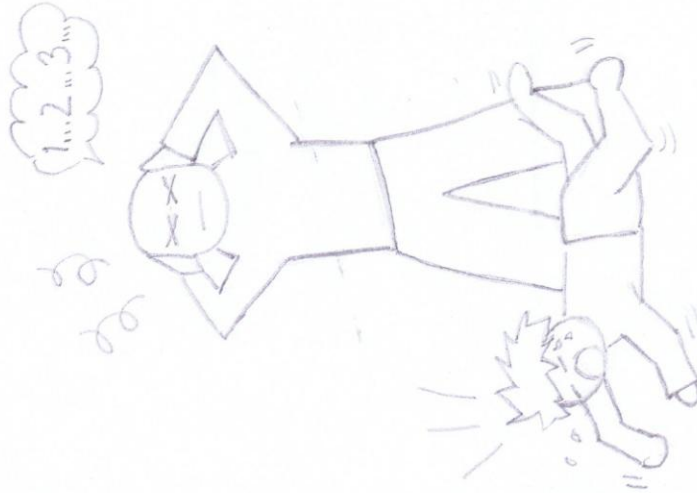
Visuaalinen kulttuuri 2010. Suomi Sanakirja. Viitattu 19.1.2011. http://suomisanakirja.fi/Visuaalinen_kulttuuri.

Väestöliitto n.d. Viitattu 30.1.2011. <http://www.vaestoliitto.fi/>.

Pinna kireällä? -vihkonen

Pinna kireällä?

Vinkkejä leikki-ikäisen uhmaan, kirjallisuutta ja palveluja

Mistä apua tahtokäisiin ongelmiin:

HÄMEENLINNAN TARJOAMAT PALVELUT mm.

- Oma lastenneuvolasi osaa varmasti neuvoa sinua ja johdattaa sinut lisäävun piiriin, kuten
 - o Perheneuvola: kasvatus- ja perheneuvontaa: puhelinneuvonta ja ajanvaraus maanantai, tiistai ja torstai klo 10-12, puh: 03-621 3326
 - o Perhetyö (+lapsiperheiden kotipalvelu) puhelinaika klo 10-11.30, puh. 03 621 2593

→ katso lisää www.hameenlinna.fi

MUITA mm.

- Mannerheimin lastensuojeliitto: www.mll.fi :
 - o perhekahvila- ja kerhotoimintaa katso: www.hameenlinna.mll.fi
 - o vanhempainnetti: kirjepalvelu, keskusteluareena ja vanhempainpuhelin: 0600 12277
- Väestöliitto: www.vaestoliitto.fi
 - o tietoa vanhemmille, nettivastaanotto, sähköpostineuvonta ja puhelinneuvonta: 040 180 1500
- Seurakunnan perheasian neuvottelukeskus, ajanvaraus ma-pe klo 8.30-12.00, puh. 03-626 4244
- käy testaamassa vanhemmuuden taitosi osoitteessa www.vslk.fi → roolikartat → vanhemmuuden roolikartan Internet versio

Johanna Grönholmin terveydenhoitajaopintojen (HAMK) opinnäytetyön kehittämistävää toteutettiin yhteistyössä Kaste-hankkeen ja Hyvinvointineuvolan toimintakonseptin kanssa.

(palvelut koottu lähteistä: Lapsiperheiden palvelut 2011; Mannerheimin lastensuojeliitto n.d; Väestöliitto n.d; Suomen evankelis- luterilainen kirkko n.d. Vanhemmuuden roolikartta n.d)

Vinkkejä uhmaan

Ennaltaehkäise

- Anna tarpeeksi rutineja
- Käytä lyhyitä ja selkeitä ilmauksia
 - o Mitä pienempi lapsi sitä lyhyempi selitys
- Älä kysy lapselta sellaista, mitä hän ei voi päättää
 - o Ei "Mennäänkö kotiin?", vaan "Mennään kotiin."
- Valmistele lapsi lähtöön
 - o Esim. "Laske liukumäestä vielä kaksi kertaa ja sitten lähdemme kotiin"
- Anna lapsen tehdä pieniä itsenäisiä päätöksiä
 - o Päätöksentekoa täytyy antaa harjoitella
 - o → Tärkeistä ja isoista asioista päättää aina aikuinen

Uhman yhteydessä

- Yritä viedä lapsen huomio muualle
 - o Ehdota mielenkiintoista tekemistä tai osoita jotakin mielenkiintoista asiaa
- Käytä huumoria, leikkejä ja vedon lyöntiä hyödykseen
- Tärkeissä asioissa pidä pääsi, älä anna lapselle periksi
- Ota tarvittaessa lapsi tiukkaan syleilyyn tai yritä rauhoittaa tilanne viemällä lapsi omaan huoneeseen
- Säilytä maltti, älä koskaan satuta lasta
 - o Rauhallinen vanhempi rauhoittaa lasta, huutava vanhempi yllyttää lasta kiukutteluun

Arvosta puhetta jälkikäteen

- Pyydä anteeksi, jos olet menettänyt itsehillintäsi
- Anna huomioita, kuuntele ja osoita rakastavasi lasta, hänen teostaan huolimatta
- Rauhalliset keskusteluhetket auttavat selvittämään tunteita ja tekoja
- Keskustele lapsen kanssa tunteista, jotta niiden tunnistaminen ja kiukkukohtauksien hallitseminen helpottuisi
 - voit keskustella tunteista esimerkiksi lasten kuvakirjojen avulla tai tunteita piirtämällä

Kiukutilanteita helpottaa, jos lapsi osaa tunnistaa ja puhua tunteistaan. Tunteiden tunnistamista voi harjoitella lukemalla lapsen kanssa muun muassa seuraavia kuvakirjoja:

- Bourgeois, P. & Clark, B. 2005. Franklinin huono päivä
- Child, L. 2005. En kyllä ikinä syö tomaattia!
- Furman, B. & Talvitie, V. 2001. Elna kesyttää tiikerin
- Holmberg, T. 2003. Ville vilkastuksen tunneseikkailu
- Huikko, E. 2006. Miltä sipukaisesta tuntuu?
- Korolainen, T. 2007. Kissa Killin kiukakupussi
- Lapintie, T. 1999. Lassi ja ärripurripäivä
- Lapintie, T. 1997. Lassi ei tahdo nukkumaan
- Oram, H. 2000. Mikä on tuhmaa
- Robberecht, T. 2009. Kiukkuhervio

Lue lisää tahtoiästä ja kasvatuksesta:

- Andersen, H. & Stawreberg, A-M. 2010. Tietoisen läsnäolon opas vanhemmille
- **Cacciatore, R. 2008. Kiukkukirja, aggressiokasvattajan käsikirja -vauvasta kouluikään**
- Furman, B. 2003. Muksuoppi. Ratkaisun avaamen lasten ongelmiin
- Mackonochie, A. 2006. Uhmaikä, leikki-ikäisen ongelmallinen käyttäytyminen
- Nevalainen, V. 2005. Aikuinen ja lapsi. Kasvatuksesta voi selvittää hengissä
- Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. 2000. Tunnuksu
- Telemäki, S. & Vahtokari, J. 2006. Kasvata ja kasva itse.

Mitä lapsi tarvitsee – taulu

Mitä lapsi tarvitsee ruoan ja unen lisäksi

- *Rakkautta ja arvostusta*
 - *Osoita rakkaus puhein ja elein*
 - *Osoita että hyväksyt lapsen, vaikket hyväksy hänen pahaa tekoaan*
- *Huomioita*
 - *Ole kiinnostunut, kuuntele*
 - *Anna omaa aikaasi*
 - *Eläköön yhdessä tavallista arkea*
- *Kehuja ja rohkaisuja*
 - *Kehu hyvää käytöstä*
 - *Kannusta*
- *Rajoja, johdonmukaisuutta ja rauhallisuutta*
 - *Säilytä rajat, ne luovat turvallisuutta*
 - *Säilytä maltti. Rauhallinen vanhempi rauhoittaa lasta. Huutava vanhempi yllyttää lasta kiukutteluun*
 - *Rutiinit luovat turvaa ja helpottavat arkea*
- *Keskustelua*
 - *Lapsen puhetaidot kehittyvät vain sitä käyttäessä*
 - *Puhukaa myös ajatuksista, tunteista, arvoista, oikean ja väärän eroista*

(Mackonochie 2006, 12-17; Cacciatore 2008, 36, 60-61.)

*"Lapset eivät synny käyttöohjeiden
kanssa, joten vanhempien pitää itse
kehittää sääntöjä lapsen kasvaessa"*

Mackonochie

(Mackonochie 2006, 6.)

*Vinkkejä uhmaan**Ennaltaehkäise*

- Anna tarpeeksi rutiineja
- Käytä lyhyitä ja selkeitä ilmauksia
 - Mitä pienempi lapsi sitä lyhyempi selitys
- Älä kysy lapselta sellaista, mitä hän ei voi päättää
 - Ei ”Mennäänkö kotiin?”, vaan ”Mennään kotiin.”
- Valmistele lapsi lähtöön
 - Esim. ”laske liukumäestä vielä kolme kertaa ja sitten lähdemme kotiin”
- Anna lapsen tehdä pieniä itsenäisiä päätöksiä
 - Päätöksentekoa täytyy antaa harjoitella
 - → Järkeistä ja isoista asioista päättää aina aikuinen

Uhman yltyessä

- Yritä viedä lapsen huomio muualle
 - Ehdota mielenkiintoista tekemistä tai osoita jotakin mielenkiintoista asiaa
- Käytä huumoria, leikkejä ja vedon lyöntiä hyödyksesi
 - Esim. ”Nyt taltutetaan vikuroivan housunpuntin hirviö!”
- Järkeissä asioissa pidä pääsi, älä anna lapselle periksi
- Ota tarvittaessa lapsi tiukkaan syleilyyn
- Yrittää rauhoittaa tilanne viemällä lapsi omaan huoneeseen
- Säilytä maltti, älä koskaan satuta lasta

Arvosta puhetta jälkikäteen

- Rauhalliset keskusteluhetket auttavat selvittämään tunteita ja tekoja
- Pyydä anteeksi, jos olet menettänyt itsehillintäsi
- Osoita rakastavasi lasta, hänen teostaan huolimatta

*"Monenlaisten eri tunteiden tunnistaminen
ja nimeäminen on hyödyllinen taito.*

*Mitä ei ymmärrä ja mistä ei pysty keskustelemaan, on mah-
dotonta myöskään täysin hallita."*

Cacciatore

(Cacciatore 2008, 10.)

Junteidenkirjon laajuus on hämmentävää

- *jotta tunteita oppisi hallitsemaan, ne täytyy oppia tunnistamaan ja nimeämään*
- *tunteiden tunnistamisen jälkeen lapsi pystyy paremmin puhumaan negatiivisista tunteistaan (raivo, viha ym.), jolloin kiukkutilanteita on helpompi selvittää*

Junteiden tunnistaminen:

- *jutelkaa tunteistanne*
- *nimeä tunteita, kun lapsi on niiden vallassa "Näen että olet vihainen, mutta..."*
- *lukekaa kirjoja, joissa käsitellään tunnetiloja ja keskustelkaa siellä ilmenneistä tunteista*
 - *"Miksiköhän nalle on surullinen?"*
- *piirtäkää erilaisia tunteita paperille*

Lapsen tunteita ei tule kieltää tai vähätellä. Junteet tulee tuoda ilmi turvallisessa ympäristössä, sillä kasautuessaan ne ahdistavat ja lannistavat lasta

Kyselylomake

Tahdon tahtoa ja tuntea -näyttelyn kyselylomake

Kyselylomake koskee Johanna Grönholmin toteuttamaa vanhemmuutta ja tahtoikää käsittelevää näyttelyä, joka liittyy terveydenhoitajaopintojen opinnäytetyön kehittämistävään. Näyttelyn tavoitteina on edistää vanhempien kasvatustietoisuutta, edistää lapsen ja vanhemman välistä myönteistä vuorovaikutusta sekä ohjata vanhemmat tiedon ja avun lähteille. Näyttely on esillä Keskusneuvolassa maaliskuussa 2011. Kyselylomakkeen tietoja hyödynnetään opinnäytetyön arvioinnissa. Kyselylomakkeeseen vastataan nimettömästi.

Laita rasti mielestäsi parhaiten sopivaan vaihtoehtoon:

	täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	ei samaa, mutta ei eri mieltäkään	osittain eri mieltä	täysin eri mieltä
Näyttely kiinnosti tutustumaan esillä olevaan materiaaliin					
Esillä oleva materiaali liittyi näyttelyn pääteemoihin: tahtoikä, vanhemmuus, kotikasvatus ja tunteet					
Esillä oleva materiaali tuki ohjaavan kasvatuksen periaatteita (hyväksyntä, välittäminen ja luottamus)					
Näyttelyyn tehty vihkonen soveltuu jaettavaksi tahtoikäisen lapsen vanhemmalle					

Mitä olisit toivonut lisää? Mitä olisi pitänyt tehdä toisin?

Kiitos vastauksestasi!